

75 РОКІВ УКРАЇНСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ СТОМАТОЛОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ

М.С.Скрипніков, П.Т.Максименко

Українська медична стоматологічна академія, м.Полтава

1921 рік. Країна охоплена полум'ям громадянської війни, народне господарство паралізоване, лютує голод та епідемії, у госпіталі надходить масовий потік поранених і хворих, зокрема і з патологією щелепно-лицевої ділянки. У цій складній обстановці Укрголовпрофос України 30 вересня 1921 року приймає рішення про організацію одонтологічного факультету в складі Харківської медичної академії, і такий факультет був відкритий 8 листопада 1921 р. Цим історичним рішенням був закладений фундамент вищої стоматологічної освіти в Україні, а стоматологія визнана невід'ємною галуззю клінічної медицини.

Права одонтологічного факультету успадкував Харківський стоматологічний інститут — Полтавський медичний стоматологічний інститут — Українська медична стоматологічна академія.

У своєму становленні та розвитку Українська медична стоматологічна академія пройшла 5 періодів.

Перший (1921-1930 р.р.) — організація і становлення одонтологічного факультету при Харківській медичній академії; другий (1931-1940 р.р.) — з моменту відокремлення одонтологічного факультету від ХМІ і перетворення його у самостійний Харківський стоматологічний інститут; третій період — ВОВ (1941-1944 р.р.), евакуація і функціонування в м.Фрунзе (Киргизька РСР); четвертий (1944-1967 р.р.) — реевакуація інституту в м.Харків, відновлення і розвиток його до переведення в м.Полтаву; п'ятий період — з моменту переведення в м.Полтаву (1967-1994 р.р.), перейменування його в Полтавський медичний стоматологічний інститут, становлення і розвиток в нових умовах; шостий — з моменту акредитації, визначення вищого рівня навчально-методичної, наукової і лікувальної роботи, створення на базі ПМСІ Української медичної стоматологічної академії.

У перший період ще до затвердження положення про одонтологічний факультет у ХМА була призначена комісія у складі професорів Д.П.Гриньова, Я.Я.Постоєва, Г.О.Маслова і зубних лікарів Ю.М.Гофунга і О.Є.Раковського для створення навчального плану і програм підготовки студентів одонтофаку, а також для підбору кадрів завідувачів стоматологічних кафедр. Фундаментальні і загальноклінічні дисципліни у цей період вивчалися на відповідних кафедрах медичної академії. Був розроблений навчальний план і програми, організовані 4 профільні стоматологічні кафедри і затверджені їх завідувачі. Кафедру консервативного

зуболікування з курсом пропедевтики очолив Ю.М.Гофунг, він же став і деканом факультету; завідувачем кафедри оперативної одонтології був призначений проф.Г.Г.Гаizenберг; кафедри хірургії голови і обличчя — проф.М.Б.Фабрикант; кафедру зубопротезування очолив проф.І.О.Баранов.

Перший набір студентів був проведений у 1921 р. із числа переведених студентів І курсу лікувального факультету ХМА. Перший випуск лікарів-одонтологів з вищою стоматологічною освітою у кількості 72 осіб був здійснений у 1924 р. Це стало великою подією у нашій країні, оскільки був покладений початок підготовки лікарів-стоматологів з вищою освітою.

Здійснилася мрія видатних вітчизняних хірургів — М.І.Пирогова, М.В.Скліфосовського та інших мати помічниками у хірургічній клініці лікаря-одонтолога з вищою медичною стоматологічною освітою з тим, щоб вони надавали кваліфіковану допомогу хірургічним хворим, які одночасно страждали патологією органів порожнини рота, а також пораненим у щелепно-лицеву ділянку.

Крім складання навчального плану і програм на факультеті готувалися навчальні посібники. У цей період були підготовлені і видані навчальні посібники Ю.М.Гофунгом ("Практическое зубоврачевание", "Руководство для зубных врачей и студентов-одонтологов" (1923 р.); "Основы одонтологии" (1926 р.); "Основы протезного зубоврачевания" (1926 р.); Г.О.Масловим, ("Болезни органов полости рта" (1926 р.); В.П.Воробйовим, ("Атлас анатомии человека") та ін.

Забезпечення студентів навчально-методичними посібниками сприяло підвищенню якості підготовки молодих спеціалістів, а також росту і удосконаленню науково-педагогічних кадрів. До 1931 року факультет підготував 397 лікарів-стоматологів. Проте аналіз їхньої трудової діяльності показав, що рівень професійної підготовки одонтологів виявився недостатнім, особливо у наданні лікувально-профілактичної допомоги хворим на запальні захворювання і з травмами щелепно-лицевої ділянки.

Другий період починається з моменту всебічного обговорення проблеми підготовки і перепідготовки кадрів у галузі стоматології на колегії НКОЗ України 18 серпня 1931 р. і видання наказу НКОЗ України №78 про перетворення одонтологічного факультету ХМІ у самостійний Харківський стоматологічний інститут з 4-річним терміном навчання. Це було ще одним кроком уперед на шляху вдосконалення стоматологічної освіти, внаслідок чого виникла потреба створення власних загальноклінічних і особливо стоматологічних баз. Зберігаючи тісні зв'язки з кафедрами медико-біологічного профілю ХМІ, на договірних началах відкривалися кафедри ЛОР-хвороб, хвороб очей, шкірно-венеричних хвороб на базах профільних НДІ, а кафедр внутрішніх, нервових і хірургічних хвороб — на базах провідних багатопрофільних міських лікарень.

Такий крок адміністрації новоствореного Харківського стоматологічного інституту і його директора М.В.Нежданова дозволив, а з одного боку, використати багатий науково-педагогічний досвід таких видатних педагогів ХМІ, як акад.В.П.Воробйов, акад.В.Я.Данилевський, акад.Г.В.Фольборт, проф.Р.Д.Синельников та багатьох

інших, а також провідних клініцистів: проф. С.М.Компанійця (отоляринголог), проф. І.О.Меркулова (офтальмолог) та ін.

Значно складнішою була проблема організації і обладнання баз стоматологічних кафедр. Проте уже до кінця 40-х років кафедра терапевтичної стоматології мала 27 обладнаних робочих місць, устаткованих кріслами і ножними бормашинами, були також створені невеликий музей і патогістологічна лабораторія. Кафедра хірургічної стоматології отримала амбулаторію на 12 крісел і стаціонар на 70 ліжок. Кафедра ортопедичної стоматології мала 25 робочих місць в амбулаторії, а також добре обладнану зуботехнічну лабораторію і невеликий навчальний музей.

Разом з розширенням і переобладнанням стоматологічних баз, корекцією навчальних планів і програм для навчання студентів в умовах самостійного стоматологічного вузу вчені інституту підготували і видали ряд підручників і посібників зі стоматології. Так, Ю.М.Гофунгом були видані: підручник "Терапевтична стоматологія" (1936 р.); Ю.М.Гофунгом та І.Г.Лукомським — посібник "Клініка хвороб зубів і порожнини рота" (1936); Ю.М.Гофунгом і Д.А.Ентінім — посібник "Терапевтична стоматологія" (1938); Ю.М.Гофунгом, М.О.Астаховим і А.Я.Катцем — "Ортопедична стоматологія". Проф. М.Б. Фабрикант разом з проф. І.Г. Лукомським та І.М.Старобинським видали підручник "Хірургічна стоматологія", проф. Д.П.Гриньов опублікував монографію "Основи мікробіології ротової дуплини" (1932).

Згадані видання протягом багатьох десятиліть були настільними посібниками для лікарів-стоматологів і студентів, окремі їх розділи не втратили своєї пізнавальної цінності до нашого часу.

Поряд з великою навчальною, методичною і лікувально-профілактичною роботою на кафедрах активно готувалися науково-педагогічні кадри і розроблялися актуальні проблеми стоматології.

У галузі одонтопатології вивчалися клінічні і патоморфологічні аспекти хвороб пульпи і періодонту, а також методи їх лікування (Ю.М.Гофунг і співавт.). Ними доведена наявність клітин PEC у пульпі, описана клініко-морфологічна картина різних форм пульпітів, запропонована їх класифікація Ю.М.Гофунгом, видана монографія "Матеріали к клінічскому діагнозу пульпитов" (1921).

Ці роботи отримали високу оцінку видатного вченого проф. І.Г. Лукомського. Він писав: "Для школи Ю.М.Гофунга характерне поєднання гісто-морфологічних досліджень з тонким клінічним описанням і розробкою техніки лікування захворювань зубів".

З розділу "Хірургічна стоматологія" розроблялися аспекти клініки і терапії запальних захворювань і травматичних пошкоджень щелепно-лицевої ділянки. Їх науковий рівень був високо оцінений Всесвітньою асоціацією стоматологів, а проф. М.Б. Фабриканту було присвоєне звання почесного члена Всесвітньої наукової асоціації стоматологів.

З ортопедичної стоматології розроблялися основи протезування беззубих щелеп, а також теорія артикуляції (Д.Л.Горкін, О.К.Недергін, А.Е.Рофе та ін.).

Успішно готувалися науково-педагогічні кадри. За десять років було підготовлено близько 20 кандидатів наук. Деякі учні Ю.М.Гофунга і М.Б.Фабриканта потім очолили кафедри терапевтичної стоматології (доц.С.Вайс), гістології (проф.Є.Д.Бромберг), хірургічної стоматології (проф.Л.М.Лінденбаум, доценти С.З.Гуткан, В.І.Коробков, М.М.Слуцька) та ін.

Таким чином, до 1940 р. Харківський стоматологічний інститут по праву посів провідне місце у країні по підготовці молодих спеціалістів лікарів-стоматологів, науково-педагогічних кадрів і виданню навчально-методичної літератури. В одній із робіт начальник методичного кабінету з вищої медичної освіти при МОЗ СРСР проф.І.М.Старобинський писав: "Принцип підготовки стоматологів в Україні, на спеціальних стоматологічних факультетах став по суті предтечею існуючої на сьогодні в СРСР форми спеціальної підготовки лікарів-стоматологів на базі вищої медичної освіти".

На зразок Харківського і Київського стоматологічних інститутів були відкриті в 1935 р. 10 стоматологічних інститутів у РСФСР.

Але мирна праця ХСІ, як і всього радянського народу, була перервана віроломним нападом фашистської Німеччини на нашу Батьківщину. Цими трагічними днями розпочався третій період вузу.

В перші дні війни за призовом чи добровільно, за велінням серця, пішли на фронт багато викладачів, студентів і співробітників інституту. У м.Харкові з 4-х госпіталів один №1350 був повністю сформований із співробітників інституту. В інші три госпіталі були направлені начальниками щелепно-лицевих відділень і лікарями-ординаторами доценти і асистенти стоматологічних кафедр, а в зуботехнічні лабораторії — зубні техніки і медсестри цих же кафедр для надання медичної допомоги щелепно-лицевим пораненим і хворим.

У вересні 1941 р. Харківський стоматологічний інститут за розпорядженням наркома охорони здоров'я і Всесоюзного комітету у справах вищої школи СРСР був евакуйований у м.Фрунзе, тимчасово ввійшов до складу Киргизького медичного інституту на правах стоматологічного факультету і продовжував готувати кадри. Протягом 1941-1944 р.р. були здійснені три випуски молодих спеціалістів у кількості 846 лікарів-стоматологів, з яких більшість були направлені на фронт у МСБ військових з'єднань, ХППГ, СХППГ, а також у тиллові госпіталі.

У цей період були змінені акценти наукових досліджень. Основна увага приділялася розробці односеансних методів лікування запалення пульпи і періодонту, травматичних пошкоджень органів і тканин щелепно-лицевої ділянки, також способів надання невідкладної допомоги стоматологічним пораненим і хворим.

Аналіз анкет післявоєнних зустрічей випускників інституту показав, що вихованці довоєнних випусків і воєнних років брали активну участь у боротьбі проти німецько-фашистських загарбників. Вони билися з ворогом у складі діючої армії у частинах і з'єднаннях, у партизанських загонах і підпільних госпіталях, працювали у тилу ворога розвідниками.

Виявляючи мужність, не шкодуючи своєї крові та життя, надавали допомогу не лише пораненим і хворим з патологією щелепно-лицевої ділянки, але й невідкладну загальну хірургічну і терапевтичну допомогу. Ряд випускників інституту очолили стоматологічну службу дивізій, корпусів армій (П.К.Гузенко, С.Ф.Даниленко, В.І.Коробков, І.М.Кушка, М.А.Плінер, П.І.Попудренко та інші), а Л.В.Акс — стоматологічну службу 4-го Українського фронту.

Багато випускників інституту не повернулися з кривавих битв війни, загинули смертю хоробрих під час героїчної оборони Севастополя (Поліська Аня і О.Марменштейн), Москви (Т.Я.Кудінов) і багато інших. Вічна слава полеглим за честь і незалежність нашої Батьківщини. На знак їх слави і довічної пам'яті у дворі УМСА на кошти студентів і викладачів споруджений пам'ятник, до підніжжя якого покладаються квіти у скорботний день початку ВВВ і у День перемоги, у день початку занять першокурсників і в день закінчення інституту випускниками.

Широкий кругозір і високий рівень загальноклінічної і професійної стоматологічної підготовки випускників Харківського стоматологічного інституту, як і інших стоматологічних вузів країни, забезпечили високу якість надання невідкладної, кваліфікованої допомоги пораненим у щелепно-лицеву ділянку на етапах медичної евакуації військового району і спеціалізованої допомоги в армійському і фронтовому районах, а також у тилових госпіталях, дозволили досягти видатних успіхів у їх лікуванні. На думку колишнього Головного стоматолога Радянської Армії (у період ВВВ — генерал-майора) Д.О.Ентіна, "за всю Вітчизняну війну кількість поранених з пошкодженням обличчя і шиї, які одужали, становила 85,1%, а у групі поранених з ізольованими пошкодженнями м'яких тканин обличчя-95%".

Четвертий період (червень 1944 — травень 1967 р.р.) характеризується реєвакуюцією інституту в м.Харків, його становленням і розвитком у післявоєнний період. Це були важкі роки. Харків був дуже зруйнований, частково спалений, підприємства не працювали. Обладнання, вивезене у м.Фрунзе, було залишене для новоствореного стоматологічного факультету Киргизького медінституту. Директором інституту в липні 1944 р. був призначений проф.П.В.Власенко — досвідчений організатор, видатний учений, біолог за освітою. Адміністрація інституту і деякі медико-біологічні кафедри були розташовані у 4-поверховому корпусі на вул.Пушкінській, 53. Анатомічні кафедри були спільними для студентів медичного і стоматологічного інститутів, на базі ХМІ. Завдяки енергійним зусиллям і наполегливості дирекції та партійної організації загальноклінічні кафедри були розташовані на базах міських лікарень (дитячої, 2-ї радянської та ін.). Кафедри ЛОР і хвороб очей — на базі відповідних НДІ, а шкірно-венеричних хвороб — на базі 4-го шкірно-венеричного диспансера. До 1947 р. були обладнані кафедри терапевтичної стоматології на 12 крісел, ортопедичної стоматології на 10 крісел в адмінкорпусі на вул.Пушкінській, 53; кафедра хірургічної стоматології — на вул.Пушкінській, 7, де знаходилася амбулаторія на 6 крісел і стаціонар на 30 ліжок. Робочі місця для амбулаторного прийому хворих були обладнані перукарськими кріслами довоєнного зразка і ножними бормашинами. Тільки через кілька років

завдяки наполегливості і цілеспрямованості ректорату і партійної організації, за сприяння місцевих органів влади і з активною участю студентів від п'ятирічки до п'ятирічки клінічні бази розширилися і покращувалися.

У 1954 р. інститут отримав відновлене двоповерхове приміщення на вул.Пушкінській, 27. У ньому розташувалися кафедри нормальної анатомії людини, топографічної анатомії і оперативної хірургії, кафедра іноземної мови, а також кафедри терапевтичної і хірургічної стоматології. Кафедра терапевтичної стоматології була обладнана 25, а кафедра хірургічної стоматології — 12 робочими місцями (кріслами і ножними бормашинами). Кафедра ортопедичної стоматології з 1948 р. розташувалася у двоповерховому будинку на Театральній площі, 7 і мала для навчання студентів і лікування хворих 20 робочих місць у клінічних залах і 24 робочі місця у зуботехнічній лабораторії для виконання зуботехнічних робіт. Така клінічна база практично дозволяла забезпечити кожного студента робочим місцем у процесі заняття. Але незабаром у зв'язку із збільшенням набору студентів і продовженням тривалості навчання до 5 років ця база перестала задовольняти підвищені вимоги до умов і якості підготовки молодих спеціалістів. Тому ректор — доц. Г.С.Воронянський, а потім його заступник з навчальної і наукової роботи проф.Т.В.Золотарьова і секретар парткому В.П.Чудаков наполегливо і аргументовано ставили питання перед міськими партійними і радянськими органами про необхідність розширення і оновлення навчальних баз для медико-біологічних і особливо клінічних кафедр. У 1957 р. місцеві органи влади відгукнулись позитивно, запропонували інституту відремонтувати (в основному своїми силами) триповерховий будинок по вул. Тринклера, 6, замовити сучасне обладнання для стоматологічного центру з усіма відділеннями і службами. Завдяки активній і цілеспрямованій допомозі міськкому КПРС і міськвиконкому стоматологічний комплекс був відремонтований, обладнаний сучасною апаратурою, забезпечений інструментарієм, матеріалами і відкритий у вересні 1960 р. У цьому лікувально-науково-навчальному комплексі кафедра терапевтичної стоматології мала 37 робочих місць, фізіотерапевтичний кабінет і навчальну кімнату для фантомного курсу; кафедра хірургічної стоматології — 18 робочих місць для амбулаторного прийому і стаціонар на 75 ліжок (за необхідності у стаціонар направляли важких хворих на стоматити і пародонтити співробітники терапевтичного відділу). Кафедра ортопедичної стоматології мала 30 робочих місць у амбулаторії і 40 у зуботехнічній лабораторії. Клініко-діагностична лабораторія, фізіотерапевтичний, а також рентгенологічний кабінети обслуговували хворих, яких направляли співробітники і студенти усіх кафедр. Це справді був науково-навчально-лікувально-стоматологічний центр м.Харкова, та й не лише Харкова, а й усієї Лівобережної України. Введення його в дію сприяло підвищенню якості підготовки молодих спеціалістів, розвитку наукових досліджень, підготовки науково-педагогічних кадрів і якості лікувально-профілактичної допомоги населенню.

Але 18 травня 1967 р. Рада Міністрів УРСР прийняла постанову №204 про переведення Харківського стоматологічного інституту в м.Полтаву і його

перейменування у Полтавський медичний стоматологічний інститут. Переведення було хворобливо сприйняте колективом інституту і населенням Харкова, адже воно призвело до багатомільйонних витрат на передислокацію інституту, до втрати 50% кадрового професорсько-викладацького складу, хід який не бажав переїзати до Полтави з різних причин, втрати сучасних клінічних і стоматологічних баз, розриву зв'язків з НДІ Харкова різного профілю. Населення Харкова на тривалий період було позбавлене науково-лікувально-консультативного стоматологічного центру.

Переведення здійснювалося двома етапами.

Перший — у липні-серпні 1967 р. Це була передислокація кафедр медико-біологічного профілю і влаштування їх у Полтаві у 4-поверховому приміщенні на вул.Шевченка, 23 до початку навчального року, тобто до 1 вересня 1967 р.

На другому етапі (липень-серпень 1968 р.) були передислоковані кафедри клінічного, зокрема і стоматологічного профілю і здійснена підготовка баз для їх розміщення до початку занять. Після реконструкції обласної стоматологічної поліклініки (вул. Комсомольська, 50) були розташовані кафедри терапевтичної (25 крісел) і ортопедичної (20 крісел) стоматології і 30 робочих місць для зуботехнічної лабораторії. Після відновлення одноповерхового будинку на вул.Шевченка, 20 тут була розміщена кафедра хірургічної стоматології (її амбулаторія на 12 крісел). Для стоматологічного стаціонару було виділено 30 ліжок у хірургічному корпусі обласної лікарні. Таким чином, стоматологічна база за кількістю місць та їх обладнанням опинилися на рівні 1953-1956 р.р. Це викликало значні труднощі в організації і проведенні навчального процесу і наукової роботи, особливо якщо врахувати, що набір на I курс стоматологічного факультету збільшувався до 250 чол., а у 1971 р. був відкритий і лікувальний факультет.

Таким чином, з 1971 р. Полтавський медичний стоматологічний інститут був реформований у двофакультетний вуз.

У зв'язку зі збільшенням контингенту студентів і підвищенням вимог до рівня їх теоретичної і особливо практичної підготовки необхідно було терміново переобладнати існуючі малочисленні клінічні бази і будувати нові, більш сучасні з точки зору санітарно-гігієнічних норм і медико-технічного обладнання.

Завдяки високим організаторським здібностям і цілеспрямованості ректорів інституту — проф. В.О.Дельви (до 1986 р.) і особливо акад. М.С.Скрипнікова, з активною допомогою обласних і міських органів влади, а також завідувачів обласних і міських відділів охорони здоров'я Полтавщини реконструкційно-будівничий період почався з 1970 р. і в основному був завершений до 1996 р.

Так, уже до 1980 р. була введена в дію I міська лікарня, де розмістилися кафедри внутрішніх і хірургічних хвороб з тавматологією, реконструйована і обладнана сучасною апаратурою двоповерхова будівля на 24 робочі місця для міської дитячої стоматологічної поліклініки, де була розташована кафедра стоматології дитячого віку, здані в експлуатацію 2 студентські гуртожитки на 500 місць.

Протягом наступного десятиліття (1981-1990 р.р.) були введені в експлуатацію хірургічний, онкологічний і терапевтичний корпуси обласної клінічної лікарні,

пологовий будинок, дитяча лікарня; реконструйоване хірургічне відділення 2-ї міської лікарні. У 1987 р. був введений у дію морфологічний корпус, завершене будівництво 3-го гуртожитку для студентів.

У 1991 р. був зданий в експлуатацію стоматологічний корпус на 104 робочі місця, що забезпечило розширення баз кафедр стоматологічного профілю, зокрема і кафедр післядипломної підготовки лікарів-стоматологів та удосконалення лікарів. До 1996 р. було завершено будівництво фізіологічного корпусу з ЦНДЛ, віварієм, допоміжними приміщеннями, завершене будівництво 4-го студентського гуртожитку на 525 місць, а також стоматологічного філіалу при 2-й міській поліклініці, де отримала базу кафедра пропедевтики терапевтичної стоматології.

Таким чином, до 75-річного ювілею студенти стоматологічного і лікувального факультетів повністю забезпечені робочими місцями, обладнаними сучасною апаратурою і устаткуванням, а на клінічних і стоматологічних кафедрах — достатньою кількістю тематичних хворих. Для читання лекцій використовується 7 аудиторій на 150-250 місць кожна, що дозволяє проводити заняття зі студентами в одну зміну.

Організаційно-методична і навчально-виховна робота.

Протягом перших 20 років функціонування одонтологічного факультету, а потім стоматологічного інституту головна увага приділялася складанню навчальних планів і програм з медико-біологічних, загальноклінічних і стоматологічних дисциплін з наступною перевіркою їх ефективності і корекції. Протягом наступних десятиліть проводилася їх істотна корекція у зв'язку з переходом на скорочений курс (у період ВВВ), а потім — на п'ятирічний (1949 р.) план навчання, введенням субординатури, інтернатури (з 1976 р.)

Важлива роль відводилася підготовці і перепідготовці науково-педагогічних кадрів: удосконаленню на курсах підвищення кваліфікації при Київському медичному інституті і Московському медичному стоматологічному інституті, на симпозиумах, які організовувалися Центральним НДІ стоматології, а також у Центральному інституті удосконалення лікарів. На курсах і симпозиумах проводився обмін досвідом роботи, організації та методів навчання молодих спеціалістів, підготовки науково-педагогічних кадрів, а також профілізації викладання медико-біологічних і загальноклінічних дисциплін. Істотно впливали на підвищення педагогічної майстерності викладачів щомісячні педагогічні читання при ЦМК інституту, а також щорічні навчально-методичні конференції професорсько-викладацького складу з проблем: методика читання лекцій, організація і методика проведення практичних занять, клінічних розборів, клінічних конференцій, методика формування і розвитку клінічного мислення, залучення студентів до роботи у наукових гуртках та ін. Ініціатором цієї надзвичайно потрібної у вузі діяльності був проректор з навчальної роботи проф. О.Н.Люлька.

Велика увага в навчально-методичній роботі приділялася написанню і виданню навчальних посібників для викладачів і студентів, підручників, посібників, монографій з усіх розділів медико-біологічного, загальноклінічного і стоматологічного профілю.

За 75 років в УМСА видані 105 навчальних посібників, підручників, керівництв, навчальних атласів.

Комплекс організаційних і методичних заходів дозволяє і дозволяє забезпечувати достатньо високий рівень теоретичної і практичної підготовки випускників ХСІ-ПМСІ-УМСА. Про високий рівень підготовки випускників уже післявоєнного періоду свідчать також щорічні замовлення відділів охорони здоров'я на працевлаштування випускників ПМСІ-УМСА не лише тих областей і республік колишнього СРСР, де немає стоматологічних факультетів, а й тих, де вони наявні, а також аналіз анкет випускників, які приїжджають на ювілейні зустрічі. Так, близько 50 випускників стали професорами і очолюють не лише стоматологічні, але й медико-біологічні кафедри: академік М.С.Скрипніков — ректор УМСА і завідувач кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії, академік С.Б.Безшапочний — завідувач кафедри ЛОР-хвороб, проф. Т.О.Дев'яткіна — зав.кафедри фармакології, проф. В.М.Бобирев — проректор з навчальної роботи і завідувач кафедри клінічної фармакології, д.м.н. О.В.Катрушев — завідувач ЦНДЛ УМСА та ін. Усі вони працюють задля блага і авторитету Української медичної стоматологічної академії, готуючи молодих спеціалістів і розвиваючи наукові дослідження. Більшість професорів очолюють кафедри стоматологічного профілю або працюють професорами кафедр. Це професори Л.П.Григор'єва, П.Т.Максименко, Є.В.Ковальов, В.Д.Куроедова, О.М.Левітов, В.В.Рубаненко, Д.Є.Кіндій, А.К.Ніколішин, Т.П.Скрипнікова, І.О.Падалка, О.Л.Єрьоміна (Полтава- УМСА), М.Андрусон (Харків-НДІОТ), Н.Д.Лісова, М.А.Нападов, В.О.Нікітін, В.І.Гризодуб (ХІУЛ-Харків), Ю.Ф.Григорчук, Г.Ф.Катурова (Харків-ХМУ), Є.М.Дичко, Г.І.Сирота, Ю.Левкович (Дніпропетровська медична академія), академік М.П.Сисоєв (Сімферопольський медичний університет), М.Г.Бушан, І.Посталакі, С.Сирбу (Кишинівський медінститут), Е.Гулянян (Єреванський медінститут), М.Махов (Махачкала), М.Дурдиніязов (Туркменський медінститут), В.І.Яковлева (Мінський медінститут), Л.Іванов (Волгоградський медінститут), М.М.Гаража (Ставропольський медінститут), А.Черкашин (Тернопільський медінститут), А.Н.Губська (КІУЛ) та ін. Сотні вихованців захистили кандидатські дисертації і працюють доцентами, асистентами майже на всіх стоматологічних факультетах країн СНГ. Усі вони продовжують удосконалювати і розвивати ідеї своїх учителів і Alma mater.

Випускники ПМСІ-УМСА отримували не лише фундаментальну підготовку з медико-біологічних, загальноклінічних і стоматологічних дисциплін, але і з організації медичної служби у Радянській Армії і в практичній охороні здоров'я. Так, скажімо, випускники інституту в період ВВВ очолювали стоматологічну службу армій (В.І.Коробков, П.К.Руденко, В.В.Варвинський, М.М.Кушка, С.П.Лопата, М.А.Плінер, П.І.Попудренко та ін., а Л.В.Акс —стоматологічну службу 4-го Українського фронту). У післявоєнний період очолювали стоматологічну службу військових округів полковники В.Дзюба, П.Попудренко, В.Румянцев та ін. Деяким випускникам було присвоєне високе звання заслуженого лікаря України (Г.М.Синягівський, Е.Киричек, С.Радлінський та ін.), заслуженого лікаря РРФСР (Д.П.Перехрестова) та ін.

Велике місце у роботі професорсько-викладацького складу посідали і посідають наукові дослідження. У Полтавський період зусилля вчених були спрямовані на вирішення чотирьох основних проблем: патологія органів і тканин щелепно-лицевої ділянки та їх взаємозв'язок із захворюванням інших органів і систем; хвороби серцево-судинної системи; хірургічні захворювання черевної порожнини; розробка нових лікарських засобів.

Внаслідок комплексних досліджень співробітниками кафедри хімії під керівництвом заслуженого діяча науки проф. М.М.Диханова розроблений препарат, який раніше ввозився з-за кордону, і впроваджений на Шосткинському заводі хімреактивів, а спільно з заводом "Акрихин" удосконалена технологія виробництва аміназину, левоміцетину і аміноакрихину.

Проф. Кравченком В.Г. створений оригінальний засіб для індивідуальної профілактики венеричних захворювань у чоловіків "Цидіпол". Цей засіб патентований у ряді країн далекого і ближнього зарубіжжя.

Групою співробітників ЦНДЛ під керівництвом д.м.н. О.В. Катрушева розроблений і апробується у клініці оригінальний препарат "Вермілат", який володіє імуномодуючими властивостями. У Харківський період отримала розвиток розробка актуальних проблем, розпочатих школами Ю.М. Гофунга (з одонтопатології), запальних захворювань і травматичних пошкоджень щелепно-лицевої ділянки проф. М.Б.Фабриканта, з анатомії людини академіка В.П. Воробйова, з мікробіології порожнини рота проф. Д.П.Гриньова.

У Полтавський період сформувалися нові школи і напрямки, які зробили значний внесок у розробку фундаментально-прикладних і прикладних аспектів стоматології.

Серед них слід відзначити школу акад. М.С.Скрипнікова. Використовуючи поєднання макро- і мікроскопічних методів дослідження, М.С.Скрипніков і співробітники кафедри виявили особливості макро-мікроскопічних структур решіткового лобіринту, залоз слизової оболонки ротоглотки, а також аспекти естетичної оторинопластики при тотальних дефектах носа і внутрішньої раковини.

Під керівництвом акад. М.С.Скрипнікова розроблений і впроваджується у виробництво новий оригінальний шовний матеріал, який своїми фізико-хімічними і біологічними властивостями значно перевищує відомі до цього часу подібні матеріали.

Комплексні школи професорів Е.Д.Бромберг, В.П.Міщенко, Л.М.Тарасенко зробили істотний внесок у розробку біофізіологічних і морфологічних аспектів патогенезу хвороб пародонту, а дослідження В.М.Бобирєва і Т.О.Дев'яткіної, О.І.Цебржинського у вивчення ролі антиоксидантів у патогенезі і лікуванні різноманітних захворювань серцево-судинної системи і пародонту.

Проф. Л.П.Григор'єва та її учні розробили комплексний психологічний, клініко-морфологічний і функціональний аспекти діагностики, лікування і профілактики аномалій і деформацій щелепно-лицевої ділянки у дітей, а її учень заслужений лікар України С.В.Радлінський створив новий навчальний центр "Комподент".

Школі проф. П.Т.Максименка і його учнів притаманний системний експериментальний і клініко-імунологічний підхід до вивчення патогенезу аутоінфекційних, алергічних і симптоматичних стоматитів у поєднанні з глибоким, всебічним мисленням у їх діагностиці, лікуванні і профілактиці.

Школа професорів Н.Д.Лісової, О.В.Рибалова на основі системного підходу в експерименті і клініці вивчала вплив умовно-патогенної мікрофлори, антиоксидантів і реактивності організму в патогенезі особливостей клінічного прояву, перебігу і лікування захворювань великих слинних залоз.

Про широкий розмах організаторської діяльності і високий науковий потенціал науково-педагогічних кадрів ПМСІ-УМСА і практичної охорони здоров'я Полтавщини переконливо свідчать численні і різнопланові науково-практичні конференції і з'їзди, проведені за останні 25 років у м.Полтаві. Це перш за все науково-практичні конференції стоматологів України (1969, 1971, 1981, 1991), республіканський семінар "Алергія у стоматології" (1979) і Республіканська школа передового досвіду (1980), семінар завідувачів стоматологічних кафедр України з проблем перебудови стоматологічної освіти в медичних вузах України (1988), VI з'їзд стоматологів України (1984), I Всесоюзна конференція лікарів-ортодонтів СРСР (1990) і, зрештою, три міжнародні семінари з проблеми "Реставраційна терапія зубощелепного апарату", проведені разом з ТОВ "Комподент" і фірмою "Дентсплай Інтернешнл", а також видання журналу "Дент-Арт" (з 1994 р.).

Лікувально-консультативна робота кафедр разом з органами практичної охорони здоров'я стала з'єднуючою ланкою з науковою і лікувальною діяльністю, оскільки дозволяла, з одного боку, запровадити у практику охорони здоров'я наукові досягнення кафедр, а з іншого — активно залучати до лікувально-профілактичної діяльності майбутніх молодих спеціалістів.

Основна мета цього виду роботи — підвищення якості діагностики, лікування і профілактики захворювань в умовах поліклініки, стаціонару, а також під час проведення диспансеризації. Це сприяло швидшому впровадженню у лікувальну практику наукових досягнень кафедр як фундаментального, так і клінічного профілю. Вагомим внеском у підвищення якості діагностики і лікування стоматологічних захворювань серед населення Полтавщини стали праці професорів Л.П.Григор'євої, Д.Є.Кіндія, П.Т.Максименка, Т.П.Скрипнікової, О.В.Рибалова, А.К.Ніколішина, В.Ф.Чистякової, В.В.Рубаненко, а також доцентів Л.Г.Павленко, Г.Ф.Просандєєвої, Л.Я.Богашової та ін., праці про патологію ССС та інших внутрішніх органів професорів М.А.Дудченка, І.П.Катеренчука, О.Н.Лєльки, Ф.І.Дуденка А.Х.Шаманова, А.З.Пархомчука; роботи про патологію нервової системи В.О.Дельви, А.І.Шульги та ін.

Особливо важливе значення мало корисне починання клінічних кафедр — проведення диспансеризації населення м.Полтави і сільських районів (1987-1989 р.р.). З ініціативи ректора інституту М.С.Скрипнікова і під керівництвом проф.М.А.Дудченка вона проводилася силами викладачів кафедри внутрішніх хвороб і стоматологічних кафедр, головним чином терапевтичної стоматології

(зав. проф. Максименко П. Т.). Вивчена частота і структура стоматологічних захворювань серед сільського населення ряду районів області. Ці дані послужили основою планування лікувально-профілактичної допомоги населенню цих районів. Вїзна робота у ЦРЛ, сільських амбулаторіях принесла велику користь підготовці субординаторів-терапевтів і стоматологів. На жаль, протягом наступних років у зв'язку з припиненням фінансування цей корисний і вкрай потрібний розділ навчальної і лікувальної роботи був обмежений.

У 1994 р. комісією МОЗ і Міносвіти України була проведена акредитація вузу за всіма параметрами його роботи: навчальної, лікувальної, виховної, фінансової, адміністративно-господарчої. За її підсумками вуз був атестований за III-IV рівнем. Враховуючи високий рівень підготовки молодих спеціалістів і науково-педагогічних кадрів, наукових досліджень і їх впровадження у практику охорони здоров'я Радою Міністрів України була прийнята постанова №592 від 28 серпня 1994 р. "Про створення Української медичної стоматологічної академії (м.Полтава) на базі Полтавського медичного стоматологічного інституту".

Таким чином, колишній Полтавський медичний стоматологічний інститут, сьогодні Українська медична стоматологічна академія, у розквіті своїх творчих можливостей вступила у новий період своєї діяльності.

Підсумовуючи 75-річну діяльність вищого медичного стоматологічного навчального закладу України, необхідно підкреслити таке.

1. У ХСІ-УМСА розроблені нові навчальні плани і програми підготовки лікарів-стоматологів, написані і видані підручники, навчальні посібники для студентів і викладачів з усіх розділів стоматології.

2. За 75-річний період підготовлено більше 21 тисячі молодих спеціалістів, які успішно працюють у лікувально-профілактичних закладах не лише України, але й усіх країн СНД, а також Східної Європи; серед випускників — великий загін науково-педагогічних кадрів і організаторів стоматологічної служби.

3. Науково-педагогічний склад вузу зробив вагомий внесок у розробку актуальних проблем стоматології як у галузі фундаментальних, так і прикладних аспектів стоматологічних захворювань: хвороб пульпи і періодонту, пародонту і слизової оболонки рота, запальних захворювань щелепно-лицевої ділянки і травматичних ушкоджень обличчя, а також в галузі ортодонції та зубопротезування. Підготовлені 88 докторів і 486 кандидатів медичних наук.